

"Kritika ne treba da posusti za dovoljstvom melanholičnosti i žaljenja za starim, nego treba da se čuva da ne nazove nekojkešjom i varvarstvom ono što je istraživanje novoga i nove lepota."

(Anatol Frans)

Umetnost

ZORANA PETROVIĆA

Ja sam duboko uveren da ovaj naš svet i sve one njegove mnogobrojne stvari koje nas okružuju ne bi, danas, tako izgledale, niti bi naša civilizacija imala sadašnje razmere da čovek ne poseduje jedan psihički fenomen, kojeg mi nazivamo — SNOM.

Najveći ljudski stvaralački potstrekaci — imaginacija i fantazija — pod velom snovidjenja, i njegove somnambulnosti, dobijaju, često neslućene oblike nevidjenog i nemogućeg ali često — što je kasnija praksa pokazala — i mogućeg sveta objektivne stvarnosti. Čovekov duh teži uvek nedokučivom i nedostižnom, i fantazija, a naročito san, prvi su oblici koji mu ispunjavaju njegove lude nade i neostvarene želje.

U domenu umetnosti san je, pored mašte, jedna od najvažnijih implusivnih funkcija — šta više to su dva najneophodnija izvora umetnikove inspiracije i umetnost sigurno ne bi bila ono što jeste da nad njom tako često ne lebdi, kao neki čudni neuhvatljivi oreol fine smeše snovidjenja, imaginacije i jave.

Zato sam isto tako uveren da slikar Zoran Petrović, ne bi danas došao do svog, koliko interesantnog toliko originalnog i sugestivnog ciklusa „MASINA“, da mu vizija vidjenog pod koprenom sna nije toliko izdašno pružila ruke, ot-

krivši mu, na taj način, jedan čudesni svet do tada nevidjenog, možda samo naslućenog, bitisanja i postojanja.

I jednom — kada je u svojim traženjima i rezultatima umetničkog oblikovanja vojvodjanske ravnice i njenih ljudi došao do kraja, najavivši tu praznoću i iscrpljenost inspiracije ovog svog već klasičnog motiva jednim infantilnim te zato i efemirnim periodom, u kome je vojvodjanski pejzaž izgubio svoju, nekada za ovoga umetnika toliko karakterističnu dramatičnu ekspresivnost i onu neophodnu sadržajnu funkcionalnost i sveo se na, manje više, prazan vizuelan doživljaj i pikturalnu egzibiciju, širokih, istina sonorno-obojenih, ali ne i slikanih površina — slikar je usao san, toliko neophodan, skoro spasiteljski, mada pomalo haotičan i zastrašujući. Ali povratka nije bilo, niti ga je smelo biti... „Jedna vrata su otpevala odlazak što nema povratka“, pisao je Branko V. Radičević. I zaista Petrović je hrabro zakoračio u ovaj još neispitni i neaslućen svet mašte, sećanja i snovidjenja: narodna skaska i zagonetka mešale su se sa fantastikom uznemirene psihe današnjeg čoveka i rodile su se teme kao „Zlatija djevojka“, „Njaki Jovan“, „Jakšićeva Mara“, „Bože mili čuda velikoga“, „I ptice se sukobiše

sa ljudima“, „Tad banu nespokojstvo“, koje povratke Petrovićevom slikarstvu nekadašnju neposrednost doživljaja i dramatičnu, istina sada nešto literarnog sadržaja.

Ali, znali smo svi to, upravo osećali smo, — znao je to i Zoran Petrović — da je njegov opus „Sećanje i snovidjenje“ bio samo početak jedne nove umetničke koncepcije, jednog novog gledanja na svet i stvari oko sebe. I slikar je nastavio da sanja, ali sanjao je budan, otvorenih očiju. Inspiraciju je tražio svuda gde god mu je to priroda pružala — što je još melanholični Leonardo znao — u oblacima, starim opalim zidovima, u blatu one crne i guste vojvodjanske ravnice, u biljnom svetu, u kamenu, kostima i fosilima, „u svemu onome gde se u prirodnom neredu i haosu nagoveštavao smisao prirodnog reda i harmonije.“

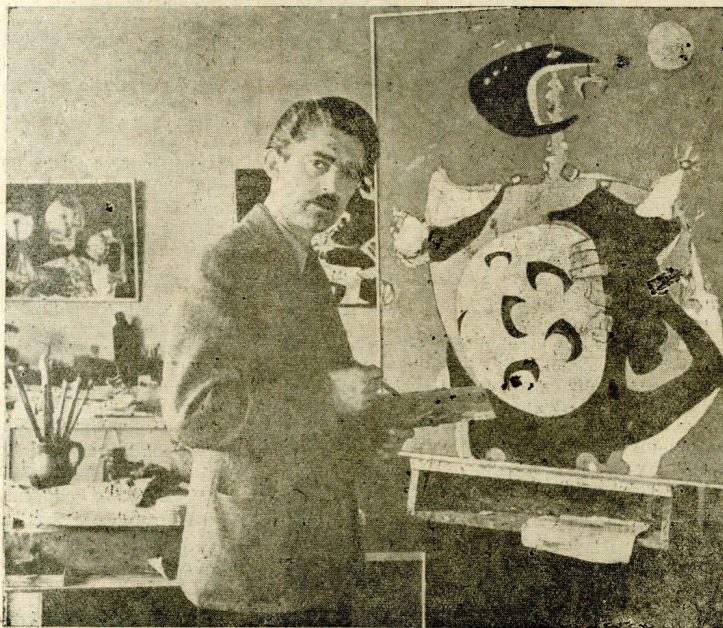


ZORAN PETROVIĆ

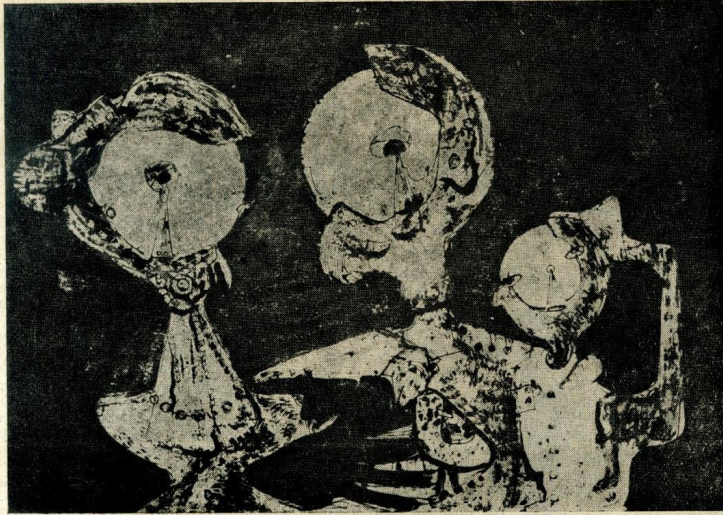
VITEZ BRUS

*Zoran Petrović*

UMETNIK U ATELJEJU



I već „Decembarska grupa“, prošle godine, zatiče morenost i starost, — u Zoranu sa jednim korakom stvari Zoran Petrović je napred: stara inspiracija se tek počeo da govori svojim osvežila fantastikom „dečakih doživljaja“, a literarna Ostao je istina još samo izpodloga narodne poezije vestan strah i strepnja: šta će provlaci se još uvek, kao neki lajtmotiv, kroz gotovo sve svoja dela, mada je slična uopšte dovesti? I izraz već donekle purificiran, no samo rešenije teme, pisane na katalogu Petrovićovo je još i danas slučaj, čve izložbe, kao da su se bliže je grafičkom nego zlokobno nadnele nad naše slikarskom. Ali jedno je dike i kao zloslutna opseovde značajno: Zoran Petrović se sa nepojmljivom umešnošću snašao u ovom novom umetničkom svetu — I samo je još trebalo da i svoje neumitno i neukrotivo kormilo počeo sve činjenje i fantazije, stane čvršće da drži u rukama. I pred razboj tekstilne fabrike, ponovo nam je bilo jasno, pa da u onom „zamršenom da je umetnik tek samo klupe čeličnih poluga, strasigurnije stao na ovo vičnom: micanju kukica i la-neispitano ali toliko in-naca, u ludoj dinamici stoteresantho, neočekivano i tine točkova. i zamajaca“, uzbudljivo fle; osetili smo, doživi jedan novi, nepozda se njegova nova kon-nati kvalitet sveta, i da se cepcija tek uspešno rodila u celom tom košmaru i ha—za šta smo u početku osu novih doživljaja, u komalo strahovali — i da me se nalazio od napuštanismo videli ni njenu mlajaja tihih i pitomih ravnica



ZORAN PETROVIC

FAMILIJA BRUS

rodne Vojvodine, nadje kao potpuni i apsolutni gospodar, kao suvereni stvaralac i regulator tog neukrotivog sveta mašte i fantazije, čija je luda neobuzdanost i strast doskora pretela da uništi ili bar sasvim obesposmoći i izgubi tog čovjeka — prestupnika, koji se drznuo da se porve za njenom stihijom nepoznate i još neoprobane moći.

Tako se rodio već poznati, ciklus — MAŠINA, Zorana Petrovića, ciklus barokno dramatične i uzbuđljive personifikacije mašina. Videli smo, prvi put ŽIVOT MAŠINA, prvi put zato, jer Zoran Petrović nije pošao

putem nekih nadrealista i futurista, koji su pokušali da mehanizuju čovjeka, stvarivši od njega neko monstrozno biće, slično robotu, već je dajući mašinama razne ljudske oblike i karakteristike, humanizirao istu, stvarivši od nje skoro pravo ljudsko biće, — i to je najveći kvalitet Petrovićeve nove umetnosti; to je ono NOVO što nam donosi njegova umetnost i čime ona, besumnje, bogati već prilično jednoličnu i sivu liniju našeg likovnog života.

Ova umetnikova najnovija ostvarenja na polju likovne umetnosti, imala je prilike prvo da vidi baš

vojvodjanska, odnosno novosadska kulturna javnost, u martu mesecu ove godine na „Tribini mladih“. Do juče slikar poetičnih vojvodjanskih ravnic Petrović je želeo, razumljivo, da prvo izadje, sa svojim novim gledanjem na svet, pred ove ljude i publiku, čiju je sredinu godinama oblikovao u svojoj umetnosti, i to je učinio pošteno i bez straha, zato ga je ona i ovoga puta prihvatila sa željom ga razume i shvati, jer su njegove reči, kao i njegova umetnost, bile ubedljive: „Pošao sam od mašine maštom do njenog ožvilenja, preko osocijacije simbiozom do njenog izgleda, do čovjeka ili životinje, da savremenog čovjeka potstakne da se pred mašinom zamisli, jer je i lepa i korisna i dobra i strašna u onoj moći kako ju je čovek postavio... jer čovek je mašini dao određenu funkciju rada i time je uvrstio u red „ŽIVIH BIĆA“ sa određenim vekom trajanja. Ona je bila nova i korisna, zatim ostarela, islužena i rashodovana i na kraju rdjom razjedena. Imala je svoju mladost, pa starost, kao sve što u prirodi živi.“

Na kraju, kako sam rekao, ova umetnost nije konačna — to je tek njena mladost; nestrpljenjem ćemo očekivati njenu zrelost, a od ove zavisiti da li ćemo sa radošću ili strepnjom očekivati njenu konačnu materijalizaciju — njen vršetak, i početak, možda, opet nečeg novog i uzbuđljivog, ili će to biti samo novi kvalitet istog motiva i doživljaja. Ko zna jer putevi savremene umetnosti su, zaista, mnogostrani a prošlost nas uči, kako kaže Kandinski, da se razvoj čovečanstva sastoji u oduhovljavanju mnogih vrednosti. Među ovima, umetnost zauzima prvo mesto. Zoran Petrović je to svojim sadašnjim ostvarenjima najbolje potvrdio.

## Jedan trenutak na rubu

I

Na rubu čaše igram  
Igru izgubljenih mesečina  
Hoću li počti stemozglavo  
U ljute vode  
Što talasaju bolom  
Izvini pesniče na ukradenoj reči  
Delirijum

II

Eksplozija rastopljene svesti  
Pustoši ljubav za sobom  
I palidrvce nabija melanholijom  
Neznam kakva bi me gmljavina probudila  
Cigareteta za cigaretom dogoreva  
U dimu tražim konture nepoznatog  
U poderanom džepu svesti  
Nosim osmehe iskrene i lažne  
Žnam samo jedno  
Na rubu čaše igram igru mesečina

III

Nemam sebi nikakva pitanja da postavim  
Izgubio sam zenice na beloj bluzi  
Koja se udaljava i opet dolazi

Dušan KOPČALIĆ

Radoslav PREDIĆ

BERT BREHT

## Polivanje bašte

Zaliti baštu, da se osveži zelenilo!  
Napojiti žedno drveće! O, ne žali vlage  
I ne zaboravi žbunje, ne zaboravi  
Takodje i one koji ne donose plodove  
izmučene,

Žedne. I ne zaboravi  
Korov koji je izbio između cvetova, i on  
Želi da pije. Zalivaj ne samo  
Svežu travu, no i travu sprženu suncem:  
Osveži i suhu голу zemlju.

UMESTO NEKROLOGA

## Bert Breht

- 1898 10 februar Rodio se Bert Breht u Augsburgu
- 1914-1918 Breht radi kao bolničar u vojnoj bolnici u Augsburgu. Ovih godina Breht istupa sa svojim prvim stihovima.
- 1918-1922 Breht radi kao režiser i šef literarnog odeljenja niza nemačkih pozorišta.
- 1922 Završena prva drama „Trommeln in der Nacht“ („Doboš u noći“) za koju je autor dobio Klajstovu književnu nagradu.
- 1924 Breht prelazi u Berlin.
- 1925 Izašla prva zbirka stihova „Die Hauspostille“.
- 1927 Postavljene su na scenu Brehtove drame „Im Dickicht der Städte“ („U prašumi velegrad-“) i „Mann ist Mann“ („Čovek je čovek“).
- 1928 Objavljena je drama „Dreigroschenoper, („Opera triju groša“).
- 1929 Breht pohađa marksističku radničku školu u Berlinu.
- 1932 Objavljena je drama „Mati“ po motivima romana M. Gorkog.
- 1933 Breht je emigrirao iz fašističke Nemačke. Pesnik je živeo u Austriji, Čehoslovačkoj, Švajcarskoj, Francuskoj, Skandinavskim zemljama. Od 1941 u SAD.
- 1934 Izašao je roman „Dreigroschenroman“ (Roman triju groša“).
- 1935 Breht je jedan od urednika antifašističkog književnog časopisa „Das Wort“ koji je izlazio u Moskvi.
- 1936 Završen dramski pamflet „Die Rundköpfe und die Spitzköpfe“ („Okrugloglavi i šiljato-glavi“) upravljen protiv rasističke teorije.
- 1937 Završena drama „Die Gewehre der Frau Carrar“ („Puške gospodje Karar“).
- 1938 Objavljena drama „Mutter Courage und ihre Kinder“ („Majka Kuraž“) (Kod nas prevedena u časopisu „Teatar“ br. 4-5, 1956 g.).
- 1939 Izašao zbornik jednočinki „Furcht und Elend des Dritten Reiches“ („Strah i očajanje u Trećoj imperiji“).
- 1948 oktobar Povratak B. Brehta u domovinu.
- 1949 Objavljena je drama „Der Kaukasische Kreidekreis“ („Kavkaski krug kredom“).
- 1950 april Breht izabran u Nemačku Akademiju umetnosti.
- 1952 Izašla je iz štampe zbirka stihova „Hundert Gedichte 1918-1950“.
- 1956 15 avgust Umro Bert Breht u Berlinu.

### Bibliografija sabranih dela B. BREHTA

1. Gesammelte Werke. Bd. 1-2. - London, Malik, 1938
2. Versuche. Heft 1-13 (Vers. 1-35). - Berlin, Frankfurt/M., Klepenheuer, Suhrkamp Aufbau, 1930-1954.
3. Stücke. Band I-IV. - Berlin, Aufbau 1955.

Priredio: Dejan POZNANOVIĆ